

4.3.2020

EOAK/4615/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Neuvontalakimies Pia Wirta

POTILAAN JA LÄÄKÄRIN VASTAANOTTOKESKUSTELUN NAUHOITTAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Vankiterveydenhuollon yksikön Kylmäkosken poliklinikan lääkärin menettelyä. Kantelija on tyytymätön siihen, ettei lääkäri antanut hänen nauhoittaa vastaanotolla käytyä keskustelua.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Vankiterveydenhuollon yksikön (VTH) johtajan 21.1.2020 antama lausunto ja avohoidon ylilääkärin 10.1.2020 antama selvitys.

3 RATKAISU

3.1 Asiassa saatu selvitys

Avohoidon ylilääkäri toteaa selvityksessään, että vankiterveydenhuollossa ei ole erikseen annettu ohjeistusta vastaanottotapahtuman nauhoittamisesta. Avohoidon ylilääkäri toteaa kansalaisella olevan perustuslain nojalla oikeuden nauhoittaa keskustelut, joihin hän itse osallistuu. Nauhoitusten käytön osalta avohoidon ylilääkäri toteaa, että on erikseen arvioitava se, kuinka nauhoitetta aiotaan käyttää. Nauhoitetta ei saa luvatta luovuttaa ulkopuolisille, mihin nojautuen kantelun kohteena ollut alueylilääkäri on mahdollisesti evännyt oikeuden nauhoittamiseen. Avohoidon ylilääkäri toteaa, että kyseinen alueylilääkäri ei toimi enää Vankiterveydenhuollon yksikössä, eikä häntä ole yrityksestä huolimatta tavoitettu ottamaan itse kantaa tähän asiaan.

VTH:n johtaja toteaa lausunnossaan, että vankipotilas voi nauhoittaa vastaanottotilanteen niin halutessaan huomioiden edellä mainitun rajoituksen nauhoitteen tulevan käytön suhteen. Johtaja toteaa välittävän edellä mainitun asian tiedoksi Vankiterveydenhuollon yksikössä.

3.2 Soveltuvat lainkohdat

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 ja 2 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 85-86/1998) 10 artiklan kohdan 1 mukaan jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisiin siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi. Kohdan 2

mukaan, koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Rikoslain (39/1889) 24 luvun 5 §:ssä (531/2000) säädetään salakuuntelusta seuraavasti. Joka oikeudettomasti teknisellä laitteella kuuntelee tai tallentaa 1) keskustelua, puhetta tai yksityiselämästä aiheutuvaa muuta ääntä, jota ei ole tarkoitettu hänen tietoonsa ja joka tapahtuu tai syntyy kotirauhan suojaamassa paikassa, taikka 2) muualla kuin kotirauhan suojaamassa paikassa salaa puhetta, jota ei ole tarkoitettu hänen eikä muunkaan ulkopuolisen tietoon, sellaisissa olosuhteissa, joissa puhujalla ei ole syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan, on tuomittava salakuuntelusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi (HE 184/1999 vp) on 5 §:n 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 27) todettu muun muassa seuraavasti: Momentin 2 kohta koskee muita kuin 1 kohdassa tarkoitettuja paikkoja. Se on 1 kohtaa siten suppeampi, että vain puheen kuunteleminen ja tallentaminen olisi rangaistavaa ja sekin vain salaa tapahtuvana. - - - Edellytyksenä rangaistavuudelle on, ettei puhe ole tekijän tai kenenkään muunkaan ulkopuolisen tietoon tarkoitettu. Tällä vaatimuksella rajataan 1 kohtaa vastaavasti kohdan soveltamisalan ulkopuolelle sellaisten keskustelujen tallentaminen, joihin tallentaja osallistuu.

3.3 Asian arviointi

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että viranomaisella ei ole oikeutta kieltää asiakasta tallentamasta keskustelua tai muuta asiakastilannetta silloin, kun kysymys on asiakastilanteesta tapahtuvasta sellaisesta tietojen tallentamisesta, joista henkilö on voinut luvallisesti saada tiedon, ja jotka asiakas saisi, jos ne olisi merkitty asiakirjaan.

Pelkästään se, että henkilö tallentaa käymäänsä keskustelua viranomaisen kanssa, ei vielä merkitse sitä, että tällä menettelyllä loukattaisiin viranomaisessa työskentelevien yksityisyyttä. Tällä perusteella viranomaisella ei ole oikeutta kieltää asiakastilanteen tallentamista, sillä tallentaminen kohdistuu seikkoihin, joista asiakas voi asiakastilanteesta tehdä havaintoja.

Lähtökohtana on siten, kuten VTH:n antamassa selvityksessäkin on todettu, että terveydenhuollon asiakkaalla on oikeus tallentaa terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa käymänsä keskustelu. Tätä ei ole pidetty rikoslaissa tarkoitettuna salakuunteluna.

Viranomaisella ei siis voi kieltää ilman lakiin perustuvaa oikeutta asiakasta tallentamasta viranomaisessa käymäänsä keskustelua. Pelkkä epäily siitä, että tiedot luovutettaisiin ulkopuolisille tai olisivat muutoin ulkopuolisten käytettävissä, ei riitä kiellon perusteeksi. Kiinnitänkin VTH:n huomiota siihen, ettei vastaanotolla käydyn keskustelun tallentamista voi kieltää sen perusteella, että terveydenhuollon ammattihenkilölle syntyy epäily tallenteen tulevasta julkaisemisesta.

Totean selvyden vuoksi, että oikeus tallentaa viranomaisen ja asiakkaan välillä käytyä asiakasneuvottelua sekä tallentamisen mahdollinen julkaiseminen esimerkiksi internetissä ovat oikeudellisesti toisistaan erillisiä asioita. Mikäli vastaanoton tallenteita luovutetaan eteenpäin ilman siihen oikeuttavaa lupaa, voi terveydenhuollon asiakas syyllistyä rikokseen. Tallenteen jul-

kaiseminen esimerkiksi internetin keskustelupalstoilla saattaa loukata terveydenhuollon ammattihenkilöiden yksityisyyttä siten, että tallenteen julkaiseminen on rangaistavaa. En ole kuitenkaan tässä päätöksessäni ottanut kantaa tallenteen julkaisemiseen ja tallenteen julkaisijan mahdolliseen rikosoikeudelliseen vastuuseen. Kysymys on tällöin aina jälkikäteen tehtävästä arvioinnista.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen Vankiterveydenhuollon yksikön menettelyn virheellisyydestä sen tietoon ja tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.